

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ – ПЛОВДИВ
ФАКУЛТЕТ „МЕДИЦИНА“

ЦЕНТЪР ЗА ДИСТАНЦИОННО ОБУЧЕНИЕ

Лекция № 24

**ФИЗИОЛОГИЧНО ОБОСНОВАНИ НОРМИ
И РЕЖИМИ НА ХРАНЕНЕ
ХРАНЕНЕ ПРИ РАЗЛИЧНИ ВЪЗРАСТОВИ И
ПРОФЕСИОНАЛНИ ГРУПИ**

**Доц. д-р Ваня Бирданова, дм
Катедра „Хигиена, медицинска
екология, професионални болести
и МБС“**

ЗДРАВΟΣЛОВНО ХРАНЕНЕ

Хранене е нормалното оползотворяване на храната от организма чрез процесите:

- **храносмилане**
- **абсорбция**
- **транспорт**
- **запасяване**
- **метаболизъм**
- **елиминация**

Цел:

да се поддържа на живота, растежа и правилното функциониране на организма

ЗДРАВΟΣЛОВНО ХРАНЕНЕ

ДЕФИНИЦИЯ

Правилно организирано и съобразено с биологичните ритми хранене, което удовлетворява пластичните, енергийните и защитните нужди на организма и осигурява необходимото ниво на обмяната на веществата

БАЛАНСИРАНост

РЕЖИМ

БАЛАНСИРАНО ХРАНЕНЕ

БАЛАНСИРАНО се нарича храненето, при което се осигуряват оптимални съотношения на хранителните и биологично активните вещества, способни да проявят в организма максимума на полезното си действие.

БАЛАНС НА НЕЗАМЕНИМИТЕ ВЕЩЕСТВА

- **10 АМИНОКИСЕЛИНИ**
- **3-4 ПНМК**
- **ВСИЧКИ ВИТАМИНИ**
- **ПОВЕЧЕТО МИНЕРАЛНИ СОЛИ**

БАЛАНС НА ХРАНИТЕЛНИ ВЕЩЕСТВА

**БАЛАНС НА ОСНОВНИТЕ ХРАНИТЕЛНИ ВЕЩЕСТВА
(В ГРАМОВЕ)**

Б:М:Вг - 1 : 0.8 : 3.5

Умствен труд, стари хора - 1 : 0.8 : 3

Активни спортисти - 1 : 0.8 : 5-6

Деца - 1 : 1 : 4

ЕНЕРГИЕН БАЛАНС

Като относителен дял от общата енергийна
стойност на храната
(в Е%)

Б:М:Вг - 15:30:55

1: <2: >3.7

Наредба № 1 /2018 г. за физиологичните норми за хранене на населението на МЗ

Препоръчителен интервал за хранителен прием включва стойностите, които се свързват с **намален риск от хронични заболявания** при условие на адекватен прием на незаменими аминокиселини, незаменими мастни киселини, витамини и минерални вещества.

Хранително вещество	Препоръчителен интервал
Общ белтък (Е%)	10-20 Е%
Общи мазнини (Е%)	20-35 Е%
Общи въглехидрати (Е%) (Добавена захар)	45-60 Е% до 10 Е%

Е% - относителен дял от общата енергийна стойност на храната

Наредба № 1 /2018 г. за физиологичните норми за хранене на населението на МЗ

СРЕДНИ ЕНЕРГИЙНИ ПОТРЕБНОСТИ е средно ниво за хранителен прием на енергия, което балансира енергоразхода и поддържа телесно тегло, телесен състав и ниво на физическа активност, осигуряващи дълготрайно добро здраве.

При деца средните енергийни потребности включват и енергията, необходима за оптимален растеж и развитие.

За бременни и кърмещи жени средните енергийните потребности включват и необходимата енергия, свързана с натрупването на нови тъкани или секретията на мляко, съответстващи на добро здраве.

СРЕДНИ ЕНЕРГИЙНИ ПОТРЕБНОСТИ

Възрастова група (години)	Физическа активност	МЪЖЕ (ккал/ден)	ЖЕНИ (ккал/ден)
19- <30	Ниско активен НЖ	2344	1828
	Умерено активен НЖ	2679	2089
	Активен НЖ	3013	2350
	Много активен НЖ	3348	2612
30- <60	Ниско активен НЖ	2286	1823
	Умерено активен НЖ	2612	2083
	Активен НЖ	2939	2343
	Много активен НЖ	3265	2604
60- <75	Ниско активен НЖ	2070	1672
	Умерено активен НЖ	2365	1911
	Активен НЖ	2661	2150
75+	Ниско активен НЖ	2024	1600
	Умерено активен НЖ	2314	1829

БАЛАНС НА БЕЛТЪЦИ

Животински/растителни – съотношение

до 6 месеца – 100% животински белтъци

1-2 г. – 70:30

3-13 г. – 60:40

над 13 г.- 50:50

БАЛАНС НА МАЗНИНИ

Животински/растителни – съотношение

до 6 месеца – 100% животински мазнини

1-2 г. - 70:30

3-13 г. - 60:40

над 13 г.- 50:50

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ ИНТЕРВАЛИ ЗА ПРИЕМ НА МАЗНИНИ

Хранителни вещества	Препоръчителен интервал (ФН, 2018)	EFSA scientific panel, 2010
ОБЩИ МАЗНИНИ	20-35 Е%	20-35 Е%
Наситени МК (SFA)	до 10 Е% колкото е възможно по-малко	ALAP
ПНМК (PUFA)	5-10 Е %	-
Омега 6 ПНМК (n-6 PUFA)	Линолева МК 4 Е %	Linolic acid 4 Е%
Омега 3 ПНМК (n-3 PUFA)	α –линоленова МК 0.5 Е % <u>Ейкозопентаенова МК +</u> <u>Докозахексаенова МК</u> 250 мг/ден	α-linolenic acid (ALA) 0.5 Е% <u>EPA (Ейкозопентаенова МК) +</u> <u>DHA (Докозохексаенова МК)</u> 250 мг/ден
Транс МК (trans FA)	под 1 Е % колкото е възможно по-малко	ALAP

БАЛАНС НА ВЪГЛЕХИДРАТИ

ПОЛИЗАХАРИДИ (скорбяла) - 75%

ОЛИГОЗАХАРИДИ – 20 %

ОБЩИ ВЛАКНИНИ – 5%

8.4 -12.6г/1000 ккал

- **пектинови вещества - 3 %**
- **целулоза - 2 %**

РЕЖИМ НА ХРАНЕНЕ

ДЕФИНИЦИЯ

начина на разпределение на продуктите от продуктивния набор по приеми и ястия

- **По-често приемане на неголеми количества храна**
- **По-малки интервали между отделните приеми**
- **Равномерно натоварване за по-пълна обработка на храната**
- **Качествена и редовна сутрешна закуска**
- **Почивка - нощем, не късна вечеря (поне 2 ч. преди сън)**
- **Няма единно становище за броя на хранителните приеми**

РЕЖИМ НА ХРАНЕНЕ

КРАТНОСТ НА ХРАНИТЕЛНИТЕ ПРИЕМИ

За оптимален се приема **5 - КРАТНИЯТ** хранителен прием:

- **3 ОСНОВНИ ПРИЕМА:**
  - закуска
  - обед
  - вечеря

- **2 ПОДКРЕПИТЕЛНИ ЗАКУСКИ:**
  - предобед
  - следобед

РЕЖИМ НА ХРАНЕНЕ

Процентно разпределение на енергията по приеми

Брой приеми	3 приема	4 приема	5 приема
Закуска	20%	20%	20%
Втора закуска	-	-	10%
Обяд	45%	40%	35%
Следобедна закуска	-	10%	10%
Вечеря	35%	30%	25%

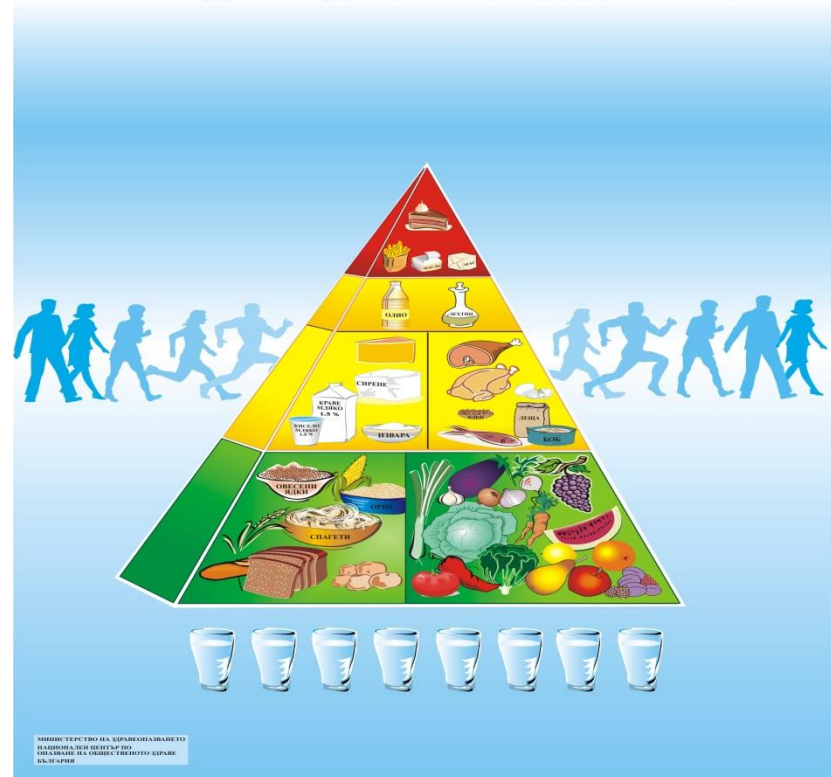

Изисквания към дневното меню

КК ОО РР

1. **К**оличество
2. **К**ачество
3. **О**бем
4. **О**бработка
5. **Р**ежим
6. **Р**азнообразие

ПИРАМИДА НА ЗДРАВΟΣЛОВНОТО ХРАНЕНЕ

12 препоръки за здравословно хранене

ПРОМОТИВНИ ПОСЛАНИЯ

- Консумирайте разнообразна храна
- Не пропускайте сутрешната закуска
- Хранете се редовно
- Консумирайте пълнозърнести продукти
- Приемайте всеки ден мляко и млечни продукти
- Избирайте месо без тлъстини, консумирайте по-често риба
- Приемайте ежедневно достатъчно вода и течности
- Поддържайте здравословно телесно тегло чрез физическа активност всеки ден
- Спазвайте правилата за безопасно готвене и съхраняване на храните

12 препоръки за здравословно хранене

РЕСТРИКТИВНИ ПОСЛАНИЯ

- Ограничете мазнините, особено животинските
- Ограничете пържените храни
- Ограничавайте приема на захар, захарни и сладкарски изделия
- Намалете употребата на сол и консумацията на солени храни
- Не консумирайте алкохолни напитки

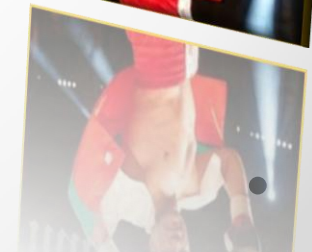
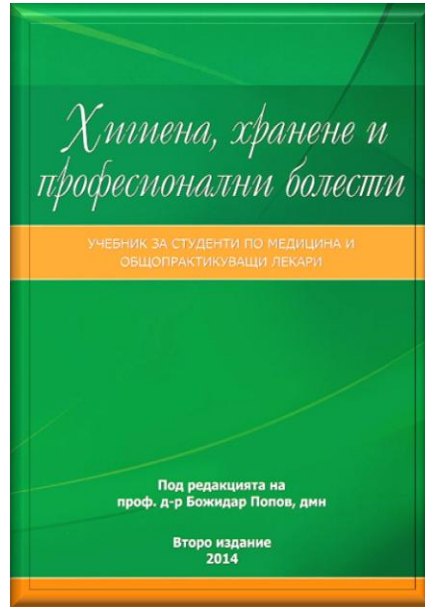
Препоръки за здравословно меню

Групи храни	Хранителни вещества	Ф	Честота на консумация
1.Зърнени храни и картофи	нишесте (60-80%) белтък - 7-11%, фибри вит. група В, токофероли (К,Р,Мg, Са); (Fe,Cu,Zn,Mn,) Тестени изделия - мазнини	Е	Ежедневна 250-450 г/ден ½ от хляба – пълнозърнест Пълнозърнести храни
2.Зеленчуци&Плодове	ниска Е стойност, Н20, естествени захари и фибри, вит. С, фолат, каротени, К1 алкални валенции (К, Мg) органични киселини, БАВ	З	Ежедневна над 400 г/ден Пресни, сезонни
3. Мляко и млечни продукти	белтък, лесноусвоим Са Вит. В2, А и Д, лактоза, Различия в химичен състав (белтъци, мазнини)	П	200 мл мляко + 50 г сирене (1-2%), Na Cl кисело мляко

Препоръки за здравословно меню

Групи храни	Хранителни вещества	Ф	Честота на консумация
4. Месо, риба, яйца, варива, ядки	Храни, богати на белтък, витамини от група В, минерали (Na, K, P, Cl, S, Mg), (Fe, Cu, J, Zn, Co) Мазнини и А, Д, Е, К, хемово Fe, B12, НМК и транс - МК Холестерол, Екстрактни вещества	П	<u>Месо - 100г.</u> до 3 пъти/седмично <u>Риба -150-200 г</u> 1-2 пъти/седмично <u>Бобови – 300 г</u> 2-3 пъти/седмично <u>Ядки - 28 г /ден</u> <u>Яйца – по 1/ ден</u>
5.Добавени мазнини	Енергия, мастни киселини*	Е	Растителни пред животински* Меки маргарини
6. Захар, захарни, сладкарски изделия	Празни калории захари + мазнини	Е	Ограничават се пчелен мед натурални захари черен шоколад

Хранене в различни възрастови групи

Предпазно-професионално хранене

- **РАЗРАБОТВАНЕ НА ХРАНИТЕЛНИ ДАЖБИ ЗА ОПРЕДЕЛЕНА ПРОФЕСИОНАЛНА ГРУПА**
  - да задоволяват потребностите от енергия и хранителни вещества на работещите
  - да гарантират здраве и висока работоспособност
- **СПЕЦИФИЧНО ПОВЛИЯВАНЕ НА ФУНКЦИИТЕ НА ОРГАНИЗМА, ИЗЛОЖЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНИ ВРЕДНОСТИ**
  - намалено постъпване на токсични вещества
  - ускорено извеждане на токсични вещества от организма
  - повишаване устойчивостта на организма към професионалните вредности

Предпазно-професионално хранене

- **УВЕЛИЧАВАНЕ ФУНКЦИОНАЛНИТЕ ВЪЗМОЖНОСТИ НА ОРГАНИТЕ, ПОДЛОЖЕНИ НА НАЙ-ИНТЕНЗИВНО ВЪЗДЕЙСТВИЕ**
  - липотропни храни за **ЧЕРЕН ДРОБ**
  - витамини и белтъци за **НЕРВНА СИСТЕМА**

- **РАЗРАБОТВАНЕ НА ДИЕТИЧНИ ХРАНИТЕЛНИ ДАЖБИ ЗА ПОЛОЖИТЕЛНО ПОВЛИЯВАНЕ ХОДА НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ ЗАБОЛЯВАНИЯ И ХРОНИЧНИТЕ ОТРАВЯНИЯ**

ПРЕДПАЗНИ НУТРИЕНТИ

- **ФОСФАТИДИ**

положителен ефект при хепатотропни отрови

- **МЛЯКО**

повишава антитоксичната функция на черен дроб

- **ПЕКТИНОВИ ВЕЩЕСТВА**

извеждат Pb и радиоактивни изотопи

- **S-СЪДЪРЖАЩИ АМИНОКИСЕЛИНИ**

участват в обезвреждането на съединенията на олово, живак и арсен

- **ПОВИШЕН ПРИЕМ НА ВОДА**

при бензол, арсен и полихлорирани въглеводороди

ПРЕДПАЗНИ НУТРИЕНТИ

■ РЕДУВАНЕ

алкализираци и ацидифицираци храни

ОЛОВНИ ИНТОКСИКАЦИИ

АЛКАЛИЗИРАЩИ ХРАНИ - предимно катиони

мляко и млечни продукти + растителните храни,
без зърнени храни

АЦИФИЦИРАЩИ ХРАНИ - предимно аниони

всички животински храни + зърнените храни,
без мляко и млечни продукти

ДИЕТИЧНО ХРАНЕНЕ

- Съобразяване с етиологията и патогенезата на заболяването
- Отчитане на фармако динамичното действие на отделните храни
- Подходяща кулинарна обработка
- **Диети: 1-15 по Певзнер**
  - а - остри форми
  - б - подостри и хронични форми на болестта
- Комбинирани диети
- Щадящо, индивидуализирано, динамично, вкусно, информираност, мотивация, обучение

ДИСКУСИЯ

БЛАГОДАРЯ ЗА ВНИМАНИЕТО!